

Olivera Ševo

Viši asistent, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

USLOVI PRIHVATLJIVOSTI PREDSTAVKE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA U PREDMETIMA PRINUDNIH NESTANAKA LICA*

SAŽETAK: Pred Evropskim sudom za ljudska prava je u različitim vremenskim periodima razmatrano više predstavki koje se odnose na prinudni nestanak lica iz različitih zemalja. Kao početni problem prilikom razmatranja ovih predstavki javilo se pitanje nadležnosti Suda u vezi sa proceduralnim aspektom čl. 2. Konvencije u predmetima u kojima se nestanak dogodio pre ratifikacije Konvencije, kao i niz drugih pitanja koja se tiču prihvatljivosti iste u skladu sa čl. 34. i 35. Konvencije. Autorka ima za cilj da u ovom radu ponudi pregled i analizu uslova prihvatljivosti i nadležnosti koji su razmatrani u ovim predmetima, odnosno da analizira specifičnosti koje odlikuju postupke pred Sudom u ovim predmetima u ovom segmentu. U tom smislu, ona se u najvećoj meri oslanja na analizu sudske prakse ovog Suda. Pored toga, u radu se daje poseban osvrt na pitanje odbačenih predstavki protiv Bosne i Hercegovine zbog njihove očigledne neosnovanosti.

Ključne reči: prinudni nestanak lica, Evropski sud za ljudska prava, uslovi prihvatljivosti, nadležnost *rationae temporis*

* Rad je primljen 21. 10. 2019, a prihvaćen je za objavljivanje 24. 12. 2019. godine.

UVOD

Prinudni nestanak lica je krivično delo koje godinama nije dobijalo značaj koji mu je, s obzirom na njegovu surovost, nesumnjivo morao pripasti. Međutim, razvoj međunarodnog krivičnog prava je doprineo i razvoju ovog krivičnog dela. Danas prinudni nestanak lica predstavlja jedan od oblika zločina protiv čovečnosti i kao takav je propisan Rimskim statutom. Pored toga, Konvencija o zaštiti svih lica od prisilnih nestanaka predviđa i samostalni oblik ovog dela – onda kada on nije počinjen u okviru šireg ili sistematskog napada.

Iako nije postojala precizna inkriminacija ovog dela u krivičnompravnom smislu i taj, krivičnopравни vid zaštite, nije postojao na adekvatan način, Međuamerički sud u Americi, a Evropski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP, Sud) u Evropi, pružio je zaštitu žrtvama ovog krivičnog dela kroz zaštitu konvencijama garantovanih ljudskih prava. Baš zbog toga ne može se osporiti značaj koji su ovi sudovi imali kako u smislu zaštite žrtava ovog krivičnog dela, tako i razvoja ovog instituta.

Prinudni nestanci lica sa sobom nose niz specifičnosti, što će zapravo otvoriti i različita pitanja prilikom podnošenja predstavki Evropskom sudu. U ovim predmetima nisu specifična samo meritorna pitanja, već i pitanja uslova prihvatljivosti. Upravo je cilj ovog rada analiza osnovnih odlika ovih predmeta pred Sudom u odnosu na uslove prihvatljivosti predstavki. Dobro je poznato da Evropski sud, ukoliko ne nađe da su ispunjene pretpostavke prihvatljivosti i nadležnosti, neće razmatrati meritum predmetne predstavke. Baš zbog toga analiza u ovom radu posvećena je samo pitanjima prihvatljivosti i nadležnosti kao svojevrsnim „prethodnim pitanjima” u odnosu na ustanovljavanje eventualne povrede konkretnih prava. Takođe, autorka je rad zasnovala na analizi sudske prakse, smatrajući važnim da bude dat pregled stavova Suda u vodećim predmetima.

Evropski sud pitanja prihvatljivosti predstavke razmatra u odnosu na uslove iz čl. 34. i 35. Konvencije, kao i u pogledu uslova koji se odnose na nadležnost *rationae materiae*, *temporis*, *personae* i *rationae loci*. Sistematika rada je jednostavna, kako bi omogućila lakše snalaženje i obuhvata na početku kratak prikaz opštih pitanja koja se odnose na postupke koji za predmet imaju prinudne nestanke lica pred ovim sudom, a sa ciljem da se učini jasnim pod opseg kojih prava garantovanih Konvencijom ulazi zaštita lica od prinudnih nestanaka. Nakon toga, u radu se analizira pitanje nadležnosti *rationae temporis* u ovim predmetima, uslovi prihvatljivosti u skladu sa čl. 34. EKLJP i uslovi prihvatljivosti u skladu sa čl. 35. EKLJP. Ovde bi takođe trebalo naglasiti da će, s obzirom na ograničen obim ovog rada, biti dat pregled sudske prakse u vodećim predmetima pred Sudom, kao i da će činjenice konkretnih predmeta biti korištene samo u obimu koji je neophodan za objašnjenje konkretnog stava Suda.

OPŠTA PITANJA KOJA SE ODOSE NA PREDMETE PRINUDNOG NESTANKA LICA PRED ESLJP

Kako je već rečeno, Evropski sud za ljudska prava dao je nesumnjiv značaj razvoju instituta prinudnog nestanka lica. Evropski sud za ljudska prava ne utvrđuje individualnu krivičnu odgovornost, već odgovornost država za povrede prava garantovanih Konvencijom.¹ U tom smislu postavlja se pitanje na koji način Sud odlučuje u postupcima u kojima su predmet predstavke pred Sudom lica koja su žrtve prinudnog nestanka lica.²

Prinudni nestanak lica je krivično delo koje podrazumeva kršenje više prava iz spektra prava zaštićenih Konvencijom.³ Iako je prva pomisao ta da će njime biti povređeno pravo na slobodu i sigurnost lica, zaštićeno čl. 5. EKLJP, to je samo delimično tačno. Smatra se da je ovo krivično delo takve težine da predstavlja, pored povrede prava na slobodu i sigurnost ličnosti, i povredu prava na život, kršenje zabrane nečovečnog postupanja i kažnjavanja, odnosno prava na delotvoran pravni lek, tj. povredu prava zaštićenih čl. 2, čl. 3, odnosno čl. 13. EKLJP.⁴ Sud je o povredama ovih članova raspravljao u pogledu povrede prava lica koja su bile žrtve prinudnog nestanka lica. Međutim, Sud ovde nije stao. Treba imati na umu da, kada govorimo o prinudnom nestanku, govorimo o krivičnom delu kod kojeg lica nestaju bez traga, kod kojeg porodice žrtava najčešće u dugom vremenskom periodu nemaju informacije niti o tome da li su njihovi srodnici živi, niti gde se posmrtni ostaci njihovih srodnika nalaze. Time prinudni nestanak na jedan specifičan i izrazito težak način pogađa srodnike žrtve prinudnog nestanka, primarno zbog neizvesnosti koja čini njegovu bitnu karakteristiku.⁵ U vezi s tim Sud je odlučivao i o postojanju

¹ Čl. 1. Konvencije propisuje da su države ugovornice dužne da osiguraju svim licima u njihovoj nadležnosti ostvarenje prava i sloboda zagantovanih Konvencijom.

² U literaturi koja se odnosi na zaštitu lica od prinudnog nestanka u okviru prava ljudskih prava ističe se da je potrebno razlikovati pojam nestalih osoba od pojma osobe koja je žrtva prinudnog nestanka. Pojam nestalih osoba uključuje kako nestale osobe koju su žrtve prinudnog nestanka lica, tako i lica koju se nestala na neki drugi način, npr. u toku prirodnih nepogoda. Dakle, lica koja su žrtve prinudnog nestanka su uključena u širi pojam nestalih lica, i u tim slučajevima je uvek reč o krivičnom delu. Sa druge strane, svako nestalo lice nužno ne mora da bude žrtva krivičnog dela, jer nestanak može da bude i posledica neke druge radnje ili okolnosti a ne nužno počinjenog krivičnog dela. Citroni, G. (2016). *Missing persons and victims of enforced disappearance in Europe – Issue paper*. Preuzeto: 10. 10. 2019. godine sa: <https://rm.coe.int/missing-persons-and-victims-of-enforced-disappearance-in-europe-issue-/16806daa1c>

³ Vitkauskaitė-Meurice, D., Zilinskas, J. (2010). The Concept of Enforced Disappearances in International Law. *Jurisprudence*. 197–214. Wrocław: Institute of International and European Union Law, Mykolas Romeris University.

⁴ Citroni, G. (2016). *Op. cit.*

⁵ Triffterer, O., Ambos K. (2016). *The Rome Statute of the International Criminal Court – A Commentary*, München – Oxford: C. H. Beck / Hart / Nomos.

povrede čl. 3, odnosno zabrane nečovečnog postupanja u odnosu na članove porodica žrtava prinudnog nestanka. Sud je, doduše retko, odlučivao i o povredi prava na porodični život iz čl. 8. EKLJP u odnosu na članove porodice žrtava.⁶

Pored pitanja koja se odnose na povredu prava zaštićenih Konvencijom, u predmetima o kojima je odlučivao EKLJP kao vrlo problematično postavljalo se pitanje uslova prihvatljivosti predstavki pred ovim Sudom. U tom smislu postoji niz specifičnosti u pogledu ovih predmeta, a oni se pre svega odnose na vremensku jurisdikciju Suda u vezi sa proceduralnim aspektom čl. 2. EKLJP u onim slučajevima kada država u trenutku nestanka nije ratifikovala Konvenciju, ili nije prihvatila nadležnost Suda. Pored toga, Sud je razmatrao postojanje statusa žrtve, poštovanje pravila o podnošenju predstavke u okviru šestomesečnog roka u predmetima nestalih osoba, kao i pitanja istovetnosti predstavki, očigledne neosnovanosti predstavki i sl. Da bi Sud uopšte razmatrao meritum predstavke, odnosno ispitivao povredu konkretnih prava zaštićenih Konvencijom, neophodno je da predstavka bude oglašena prihvatljivo. Upravo zbog toga potrebno je posebno analizirati uslove koji se odnose na prihvatljivost ovih predstavki. U tom smislu potrebno je osvrnuti se na nekoliko relevantnih odredbi Konvencije koje su razvijene i mnogo temeljnije razrađene kroz praksu ESLJP. Kada je reč o predmetima prinudnog nestanka lica, u nekim segmentima uslova koji se odnose na prihvatljivost nije bilo spora, dok je u pogledu drugih u dobroj meri utemeljena praksa Suda baš u predmetima prinudnog nestanka lica.

SPECIFIČNOSTI U POGLEDU NADLEŽNOSTI *RATIONAE TEMPORIS* U PREDMETIMA PRINUDNOG NESTANKA LICA

Sud je nadležan da ispituje povrede Konvencije za koje je nadležan *ratione materiae*, *ratione loci*, *ratione personae* i *ratione temporis*.⁷ U pogledu prve tri vrste nadležnosti nije bilo spornih pitanja u praksi ESLJP kada je reč o prinudnim nestancima lica, dok je, s druge strane, vremenska nadležnost zadavala prilične teškoće. Pitanje vremenske nadležnosti bilo je sporno u pred-

⁶ Citroni, G. (2016). *Missing persons and victims of enforced disappearance in Europe – Issue paper*. Preuzeto: 10. 10. 2019. godine sa: <https://rm.coe.int/missing-persons-and-victims-of-enforced-disappearance-in-europe-issue-/16806daa1c>

⁷ U literaturi se ističe da se u slučaju nenadležnosti donosi odluka o oglašavanju Suda nenadležnim i odbacuje predstavka, dok se odluka o neprihvatljivosti predstavke donosi u slučajevima neispunjavanja prethodno navedenih uslova prihvatljivosti (v. Van Dijk, P., Hoof, J. H. G., Van Hoof G. J. H. (1997). *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, The Hague: Kluwer Law International).

metima *Varnava protiv Turske*⁸, *Palić protiv Bosne i Hercegovine*⁹, *Antonio Gutierrez Dorado i Karmen Dorado Ortiz protiv Španije*¹⁰, kao i u predmetu *Janowiec i drugi protiv Rusije*¹¹. U sva četiri predmeta Sud je ispitivao svoju nadležnost u vezi sa proceduralnom obavezom iz čl. 2. Dakle, kao sporno pitanje javilo se da li je Sud bio nadležan u pogledu kontinuirane povrede prava od strane države proistekle iz nesprovođenja efikasne istrage u slučaju nestanka. To pitanje ne bi bilo sporno da su u trenutku čina nestanka lica države bile potpisnice Konvencije, odnosno, kao u slučaju Turske, da je bila prihvaćena nadležnost Suda, ali u trenutku čina prinudnog nestanka, one to nisu bile. Međutim, proceduralna obaveza iz čl. 2. je trajnije prirode, što je podnosiocima predstavki navelo da podnesu svoje predstavke ističući da bez obzira na to što je lice nestalo pre ratifikacije Konvencije, odnosno prihvatanja nadležnosti Suda, takva obaveza se proteže i na period nakon ratifikacije i prihvatanja nadležnosti. Naime, u svim slučajevima lica su nestala u periodu kada nije bilo vremenske jurisdikcije Suda, ali s obzirom na to da je stav Suda da se:

„...proceduralna obaveza provođenja istrage o smrti shodno čl. 2. postepeno uvođila u sudsku praksu, da bi na kraju izrasla u jednu *odvojenu i nezavisnu obavezu*; ona bi se mogla smatrati 'odvojivom obavezom' koja može da obaveže državu čak i kada se smrt desila pre stupanja na snagu Konvencije”¹² (prim. O. Š.),

vremenska jurisdikcija u odnosu na proceduralni aspekt čl. 2 može se ispitivati ukoliko je obaveza sprovođenja istrage postojala nakon stupanja na snagu EKLJP čak i ukoliko se nestanak desio pre tog datuma. U prva dva slučaja Sud je smatrao da postoji vremenska nadležnost za ispitivanje proceduralne obaveze iz čl. 2.¹³ dok u druga dva predmeta, Sud je zauzeo stav da takve nadležnosti nije bilo.¹⁴

⁸ U ovom predmetu do nestanka lica došlo je 1974. godine, dok je Turska ratifikovala protokol koji omogućava podnošenje pojedinačnih predstavki tek 1987. godine. Podnosioci predstavki su istu podneli 1990. godine, u vezi sa povredom proceduralne obaveze iz čl. 2, smatrajući da je obaveza da se istraže okolnosti nestanka lica postojala i nakon 1987. godine (videti činjenice predmeta *Varnava protiv Turske*).

⁹ U ovom slučaju suprug podnositeljke predstavke nestao je za vreme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, dok je BiH ratifikovala EKLJP 2002. godine. Ona je podnela predstavku 2004. godine.

¹⁰ Srodnik podnosioca predstavke je nestao 1936. godine, krajem Španskog građanskog rata, dok je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Španiju 1979. godine. Predstavka je podnesena 2002. godine.

¹¹ Predstavka se odnosi na lica poljske nacionalnosti koja su nestala nakon ulaska sovjetskih trupa na teritoriju Poljske 1939. godine, na početku Drugog svetskog rata. Rusija je ratifikovala Konvenciju 1998. godine, dok su podnosioci podneli predstavke 2007. i 2009. godine.

¹² *Varnava v. Turkey*, Apps. no. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90, 16073/90, ECHR 2009, para. 138.

¹³ *Ibid.*, para. 158; *Palić v. Bosnia and Herzegovina*, App. no. 4704/04, ECHR 2011, para. 147.

¹⁴ *Dorado and Dorado Ortiz v. Spain* (dec.), App. no. 30141/09, ECHR 2012, para. 36; *Janowiec and Others v. Russia*, Apps. no. 55508/07, 29520/09, ECHR 2013, para. 161.

Sud je ocenjujući vremensku nadležnost u „kapitalnom predmetu” *Varnava protiv Turske* ponovio:

„Da bi se ustanovila nadležnost Suda bitno je da se ustanovi u svakom konkretnom slučaju tačno vreme kada je došlo do navodnog uplitanja.”¹⁵

U tom smislu, u ovim predmetima važno je razlikovanje materijalnog i procesnog aspekta čl. 2. Materijalna obaveza odnosi se na obavezu zaštite života lica, pozitivna – kada postoji obaveza države da zaštiti život lica, i negativna – kada postoji obaveza države da se uzdrži od nezakonitog lišenja života lica. Procesna obaveza je takođe pozitivne prirode i ona podrazumeva obavezu vlasti da sprovedu efikasnu istragu.¹⁶ Materijalna obaveza, u slučaju prinudnog nestanka lica postoji u trenutku njegovog nestanka, čime ona nesporno ne ulazi u nadležnost *rationae temporis*. Proceduralna obaveza da se sprovede efikasna istraga o nestanku lica započinje u trenutku nestanka lica. Međutim, takva obaveza traje kontinuirano, sve dok nastanak ne bude rasvetljen. To znači da, bez obzira na to što nestanak koji se desio pre stupanja na snagu Konvencije „aktivira” proceduralnu obavezu, njena priroda je takva da traje sve vreme nesprovođenja istrage i ona se ne vezuje za jedan konkretan trenutak već za kontinuitet nečinjenja (nesprovođenja efikasne istrage). Dakle, ukoliko se povreda proteže i na period nakon stupanja na snagu Konvencije, može doći do zasnivanja nadležnosti jer se povreda desila i pre i nakon stupanja na snagu Konvencije. U tom smislu Sud ističe da „nedostatak delotvorne istrage sam po sebi čini srž navodne povrede”¹⁷.

Dakle, bez obzira što se obaveza sprovođenja istrage o nestancima kao deo proceduralne obaveze može vezati za sam čin nestanka koji se desio pre ratifikacije Konvencije, Sud može biti nadležan u ovim predmetima, jer je ovaj aspekt čl. 2. samostalan.¹⁸

Sud je takođe podvukao da mora da se napravi jasna razlika u ovom pogledu između predmeta koji se odnose na prinudne nestanke i one koji se odnose na ubistva, i u odnosu na potonje se ne primenjuju isti kriterijumi.¹⁹ Sud ističe sledeće:

„...nestanak je poseban fenomen kojeg karakteriše situacija u kojoj se bližnji kontinuirano suočavaju sa nesigurnošću i nedostatkom razjašnjenja i informacija o onom što se desilo [...]. Dakle, ne može se reći da je prinudni nestanak

¹⁵ *Varnava v. Turkey*, Apps. no. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90, 16073/90, ECHR 2009, para. 131.

¹⁶ Član 2 – pravo na život prema *Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima – priručnik za pravnike*, 2005. Preuzeto: 24. 9. 2019. godine sa: www.helsinki.org.rs.

¹⁷ *Varnava v. Turkey*, *Op. cit.*, para. 136.

¹⁸ *Šilih v. Slovenia*, App. no. 71463/01, ECHR 2009, paras. 157–158.

¹⁹ *Ibid.*, paras. 147–168.

jednostavno neko „trenutačno“ delo ili događaj [...]. Prema tome, proceduralna obaveza potencijalno postoji sve dok se ne razjasni sudbina osobe; konstantan izostanak provođenja zahtevane istrage, se smatra kontinuiranom povredom.”²⁰

Na isti način Sud je, pozivajući se na ovu presudu, odlučio da postoji nadležnost i u slučaju *Palić protiv BiH*.²¹

Pored navedenih presuda, veliku pažnju, a i kritiku Suda²² izazvala je i presuda *Janovjec i drugi protiv Rusije*. U predmetnom slučaju, prinudni nestanci lica dogodili su se 1940. godine nakon ulaska sovjetskih trupa na teritoriju Poljske. Nakon tog perioda u dužem vremenskom trajanju nisu preduzimate nikakve radnje u pravcu istraživanja tog zločina. Tek u periodu od 1990. godine preduzete su određene radnje. Međutim, Rusija je nakon određenog vremena prekinula sprovođenje istrage pravdajući takvu odluku smrću lica koja su navodni počiniooci tih dela. Rusija je pristupila Konvenciji tek 1998. godine. Podnosioci predstavki su se obratili Sudu smatrajući da je došlo do povrede pre svega prava na delotvornu istragu, odnosno proceduralnog aspekta čl. 2. Sud je u ovom slučaju koristio dva kriterijuma, ustanovljena u predmetu *Šilih protiv Slovenije*.²³ Prvi je tzv. „test prave/istinske veze” (The Genuine Connection Test), a drugi tzv. „test konvencijskih vrednosti” (The Convention Values Test). Prvi test zahteva dva elementa: postojanje veze između događaja koji je bio „okidač” za stvaranje obaveze sprovođenja efikasne istrage i datuma stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tuženu državu, kao i da je veći deo istrage bio sproveden ili trebalo da bude sproveden nakon stupanja na snagu iste. U predmetnom slučaju je Sud smatrao da je period od 58 godina predug i da ne zadovoljava ovaj standard (komparirajući ga sa periodom od godinu dana iz predmeta *Šilih protiv Slovenije*).²⁴ S druge strane, Sud je stao na stanovište da, s obzirom na to da je najveći deo istrage sproveden u toku 1990. godine, a Rusija je pristupila Konvenciji 1998. godine, ni taj drugi element nije ispoštovan.²⁵

U pogledu drugog testa

„Sud prihvata da mogu postojati izuzetni slučajevi, koji ne zadovoljavaju standard „istinske veze” kako je gore naveden, ali gde će potreba za očuvanjem

²⁰ *Varnava v. Turkey*, Apps. no. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90, 16073/90, ECHR 2009, para. 148.

²¹ *Palić v. Bosnia and Herzegovina*, App. no. 4704/04, ECHR 2011, paras. 44–47.

²² Hari, C. (2014). Enforced Disappearance and the European Court of Human Rights’ *ratione temporis* Jurisdiction. *Journal of International Criminal Justice*. Oxford: Oxford University Press, 751–768.

²³ *Šilih v. Slovenia*, App. no. 71463/01, ECHR 2009, para. 163.

²⁴ *Janowiec and Others v. Russia*, Apps. no. 55508/07, 29520/09, ECHR 2013, para. 146.

²⁵ *Ibid.*, para. 147.

stvarne i efektivne zaštite garancija i osnovnih vrednosti Konvencije konstituisati dovoljnu osnovu za prepoznavanje postojanja veze”²⁶.

Međutim Sud je smatrao da, s obzirom da su se događaji koji su pokrenuli proceduralnu obavezu iz čl. 2. dogodili 1940. godine, što je 10 godina pre usvajanja Konvencije, nema elemenata za uspostavljanje veze između tako dalekog događaja u prošlosti i relativnog skorog stupanja na snagu Konvencije.²⁷ Na osnovu svega navedenog, Sud je našao da nema njegove vremenske jurisdikcije u ovom slučaju.

USLOVI PRIHVATLJIVOSTI PREDSTAVKE U SKLADU SA ČL. 34. EKLJP

U skladu sa čl. 34. EKLJP,²⁸ potrebno je da podnosilac predstavke u trenutku podnošenja predstavke i tokom trajanja postupka pred Sudom ima status žrtve.²⁹ U tom smislu, pojam žrtve se tumači autonomno³⁰ i nije ograničen samo na pojam neposredne žrtve. Tako su neposredne žrtve one koje povreda prava neposredno pogađa. Međutim, postoje i posredne žrtve, a to su one kod kojih postoji direktna veza između lica čije je pravo povređeno i njih kao podnosioca predstavki.³¹

U pogledu podnošenja predstavki koje se odnose na prinudne nestanke, važno je napomenuti da je moguće da srodnici žrtve podnesu predstavke kao posredne žrtve u pogledu čl. 2. i čl. 3. EKLJP (u segmentu koji se odnosi na postupanje protivno čl. 3. koje se odnosi na nestalo lice), zbog postojanja direktne veze između njih i lica koja su žrtve prinudnog nestanka.³² S druge strane, ovde je vrlo važno ukazati na praksu Suda, u skladu sa čl. 34. u vezi sa nestankom lica, s obzirom na to da takva lica nisu u mogućnosti da sama

²⁶ *Ibid.*, para. 149.

²⁷ *Ibid.*, para. 160.

²⁸ Čl. 34. EKLJP glasi: „Sud može da prima predstavke od svakog lica, nevladine organizacije ili grupe lica koji tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili protokolima uz nju, učinjene od strane neke Visoke strane ugovornice. Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju efikasno vršenje ovog prava.”

²⁹ Više o uslovu da lice ima status žrtve v.: Van Dijk, P., Hoof, J. H. G., Van Hoof G. J. H. (1997). *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, The Hague: Kluwer Law International. 46–62.

³⁰ Van Dijk i dr. (1997). *Op. cit.*

³¹ *Praktični vodič za uslove prihvatljivosti*. (2011). Preuzeto: 20. 9. 2019. godine sa: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_SRP.pdf.

³² V. npr.: *Kurt v. Turkey*, Apps. no. 15/1997/799/1002, ECHR 1998, paras. 100–117; *Ça-kici v. Turkey*, App. no. 23657/94, ECHR 1999, paras. 85–93.

podnesu predstavke Sudu u odnosu na eventualnu povredu prava garantovanih Konvencijom. Sud je u predmetu *Varnava i drugi protiv Turske* istakao sledeće:

„Ukoliko navodna žrtva kršenja umre pre podnošenja predstavke, moguće je da osoba, koja kao najbliži srodnik ima neophodni pravni interes, podnese predstavku ističući žalbene navode u vezi sa smrću; međutim predstavka se registruje na njegovo vlastito ime. Sud podseća da je u svojim ranijim presudama koje se odnose na nestale osobe usvojio praksu da se samo srodnici nestale osobe označavaju kao podnosioci predstavke.³³

U ovom predmetu, a pozivajući se na prethodnu praksu,³⁴ Sud je smatrao da ne treba odlučivati o priznavanju statusa podnosioca predstavke nestalim licima, jer je neupitno da srodnici imaju pravo podnošenja predstavke u vezi sa žalbenim navodima o nestanku tih lica.³⁵

Pored toga, čini se da bi trebalo razlikovati dve situacije u pogledu čl. 3. Predstavke koje se tiču čl. 3. mogu da se odnose, s jedne strane na kršenje prava iz ovog člana u odnosu na nestalo lice, i u odnosu na srodnika, s druge strane. Veći broj presuda koje se odnose na prinudne nestanke sadrže razmatranje povrede čl. 3. u oba segmenta.³⁶ Ukoliko je reč o podnošenju predstavke koja se podnosi u pogledu kršenja čl. 3. EKLJP u odnosu na srodnika koji je žrtva prinudnog nestanka, radiće se o podnosiocu predstavke kao posrednoj žrtvi. Međutim, ukoliko se predstavka podnosi zbog kršenja čl. 3. u odnosu na samog podnosioca, tada će u tom segmentu podnosilac predstavke biti smatran neposrednom žrtvom.³⁷ To je sasvim logično, iako se u vodećim predmetima Sud o tome eksplicitno ne izjašnjava (u smislu da imenuje da je reč o jednoj ili drugoj vrsti žrtava), jer je reč u svim predmetima o nečovečnom i ponižavajućem postupanju koje je suprotno čl. 3. a koje je srodniku učinjeno nesprovođenjem adekvatnih radnji od strane države i produžavanjem neizvesnosti koja postoji na strani srodnika ovih lica.

³³ *Varnava v. Turkey*, Apps. no. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90, 16073/90, ECHR 2009, para. 111.

³⁴ Sud se pozvao na presudu u slučaju *Kurt protiv Turske*, u kojoj je podnosilac predstavke bila majka nestalog lica, koja je podnela predstavku kako u svoje lično ime, tako i u ime njenog sina. V. više: *Kurt v. Turkey*, Apps. no. 15/1997/799/1002, ECHR, 1998, para. 8.

³⁵ *Varnava v. Turkey*, *Op. cit.*, para. 112.

³⁶ *Kurt v. Turkey*, *Op. cit.*, paras. 110–134; *Çakici v. Turkey*, *Op. cit.*, paras. 88–99.

³⁷ V. predmete: *Kurt v. Turkey*, *Op. cit.*, para. 134; *Çakici v. Turkey*, App. no. 23657/94, ECHR 1999, para. 99; *Varnava v. Turkey*, *Op. cit.*, para. 202.

USLOVI PRIHVATLJIVOSTI PREDSTAVKE U SKLADU SA ČL. 35. EKLJP

Pojedini uslovi prihvatljivosti iz čl. 35. EKLJP u pogledu predstavki koje se odnose na prinudne nestanke lica izazvali su značajniju pažnju. U pogledu uslova iz st. 1. ovog člana³⁸ kao posebno problematično pitanje javilo se računanje šestomesečnog roka, gde je Sud zauzeo poseban stav u pogledu povrede prava iz čl. 2. u vezi sa nestankom lica i računanja ovog roka. U pogledu st. 2. ovog člana, Sud je odlučivao u pogledu istovetnosti predstavki i očigledno neosnovanih predstavki. Ceneći značaj poslednjeg navedenog uslova u kontekstu predstavki iz Bosne i Hercegovine, posebna pažnja će biti posvećena upravo očigledno neosnovanim predstavkama.

Šestomesečni rok

Pravilo da predstavka Sudu mora biti podnesena u roku od šest meseci od dana donošenja poslednje, pravnosnažne odluke od strane domaćih vlasti, ustanovljeno je kako bi se omogućila pravna sigurnost i pravovremenost ispitivanja eventualne povrede EKLJP.³⁹ Međutim, povrede prava mogu biti kontinuirane, poput povrede prava na sprovođenje efikasne istrage (proceduralni aspekt čl. 2. EKLJP), što stvara dilemu u pogledu načina računanja šestomesečnog roka. Kada govorimo o prinudnim nestancima, računanje ovog roka bilo je sporno upravo u pogledu povrede proceduralnog aspekta čl. 2, što otvara pitanje može li se taj rok primeniti u ovim slučajevima. Odgovor je da se ovaj rok ne primenjuje na kontinuirane povrede, one kod kojih time što država kontinuirano vrši određenu radnju dolazi do povrede određenog prava.⁴⁰ U tom smislu Sud je u slučaju *Varnava protiv Turske* istakao:

„U slučaju kontinuirane povrede, rok u stvari počinje ponovo teći svaki dan, a samo kada situacija više ne postoji, konačan period od šest meseci počinje teći do kraja.”⁴¹

Kada je reč o kontinuiranim povredama i vremenskim ograničenjima u vezi sa proceduralnom obavezom iz čl. 2, Sud je zauzeo vrlo važna stanovišta

³⁸ Čl. 35. st. 1. glasi: 1. „Sud može uzeti predmet u postupak tek kada se iscrpe svi unutrašnji pravni lekovi, u skladu sa opštepriznatim načelima međunarodnog prava, i u roku od šest meseci od dana kada je doneta pravosnažna odluka.”

³⁹ Van Dijk, P., Hoof, J. H. G., Van Hoof G. J. H. (1997). *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, The Hague: Kluwer Law International.

⁴⁰ *Praktični vodič za uslove prihvatljivosti* (2011). Preuzeto: 20. 9. 2019. godine sa: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_SRP.pdf

⁴¹ *Varnava v. Turkey*, Apps. no. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90, 16073/90, ECHR 2009, para. 159.

u predmetu *Varnava protiv Turske*. U tom smislu, Sud je istakao da iako je reč o kontinuiranoj povredi, srodnici ne mogu čekati neograničeno na podnošenje predstavki, naprotiv, oni treba da dokažu „hitrinu, inicijativu i podnesu žalbu bez prekomernog odlaganja.”⁴² Takav stav Sud je pravdao činjenicom da protekom vremena zbog različitih razloga mogućnost dokazivanja postaje sve manja, kao i delotvornost postupka pred Sudom.⁴³ Pored toga, Sud je bio stava da je pristup ovom pitanju u slučajevima prinudnog nestanka fleksibilniji u odnosu na slučajevne smrti lica gde je činjenica smrti notorna.⁴⁴ Sud je u vezi sa tim procenjivao tri pitanja koja utiču na fleksibilniji pristup kod slučajeva prinudnog nestanka u odnosu na slučajevne smrti lica, u vezi sa zahtevom prema srodnicima da postupaju sa dužnom ekspeditivnošću. Prvo, Sud podvlači da su slučajevi prinudnih nestanaka obavijeni velom nesigurnosti i neznanja, čak i prikrivanja, što se prilikom ocene o ovom pitanju mora uzeti u obzir. Drugo, Sud uzima u obzir činjenicu da je ovo krivično delo nezastarivo prema Rimskom statutu i time postoji mogućnost procesuiranja učinilaca, što ukazuje na izrazitu težinu dela. Treće što Sud ceni jeste ostavljanje mogućnosti domaćim organima da ispitaju navodne povrede, što je u skladu sa načelom supsidijariteta. Sud zaključuje da onda kada postoji osnov da srodnici misle da će nestanak biti istražen u državi, oni nisu još uvek dužni da podnesu predstavke, dok u slučajevima gde je evidentno da su radnje spore i neefikasne, takva dužnost postoji.⁴⁵ U predmetnom slučaju, iako su predstavke podnesene petnaestak godina nakon nestanka lica 1974. godine, Sud je smatrao da je bilo osnova da podnosioci predstavke misle da će biti sprovedena istraga i stoga je oglasio predstavku prihvatljivom po ovom osnovu. Takođe, u slučaju *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, Sud je smatrao da je podnositeljka predstavke postupila s očekivanom ekspeditivnošću u smislu pravila koje se odnosi na šestomesečni rok i kontinuirane povrede.⁴⁶

Istovetne predstavke

U pogledu čl. 35, st. 2.⁴⁷, potrebno je razmotriti tačku b) s obzirom na to da se u odnosu na anonimnost predstavke nisu pojavljivala pitanja u odnosu na

⁴² *Ibid.*, para. 161.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibid.*, para. 162.

⁴⁵ *Ibid.*, paras.162–165.

⁴⁶ Mijović, Lj. (2014). *Bosna i Hercegovina pred Evropskim sudom za ljudska prava*, Banja Luka: PPGD „Comesgrafika” d.o.o.

⁴⁷ Čl. 35, st. 2, glasi: „Sud ne postupa po pojedinačnoj predstavlci podnetoj na osnovu čl. 34. koja je: a) anonimna, ili b) u suštini istovetna s predstavkom koju je Sud već razmatrao, ili koja je već podneta nekoj drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja, odnosno rešavanja a ne sadrži nove relevantne činjenice.”

prinudne nestanke pred ESLJP. Ovo pitanje postavilo se u predmetu *Varnava i drugi protiv Turske*. Naime, u predmetnom slučaju reč je o podnesenim pojedinačnim predstavkama, koje su podnesene od strane devet srodnika nestalih lica tokom Tursko-kiparskog sukoba 1974. godine. Pored drugih pitanja, sporan je bio i odnos ove predstavke sa presudom *Kipar protiv Turske*.⁴⁸ U ovom slučaju, očigledno, reč je o međudržavnom predmetu. U tom predmetu, koji se odnosio na prinudne nestanke tokom navedenog sukoba, Sud je zauzeo stav da je postojala povreda od strane Turske u pogledu proceduralne obaveze iz čl. 2. EKLJP zbog propuštanja da se sprovede efikasna istraga koja bi razjasnila gde se nalaze osobe nestale u životno ugrožavajućim uslovima tokom Tursko-kiparskog sukoba.⁴⁹ U predmetu *Varnava i drugi protiv Turske*, podnosioci predstavke su isticali da je Turska povredila proceduralnu obavezu iz čl. 2. EKLJP jer do trenutka podnošenja predstavke nije provela

„...brzu, nezavisnu, delotvornu i sveobuhvatnu istragu o sudbini muškaraca koji su nestali u životno opasnim okolnostima vojnih operacija koje je preduzela Vlada, kad su oni viđeni poslednji put.”⁵⁰

Vlada je tvrdila da je to pitanje ispitano u okviru međudržavnog predmeta.⁵¹ Sud je izneo u ovom slučaju vrlo važan stav da i, iako je međudržavni predmet obuhvatao zaključke o povredi čl. 2. ESLJP u odnosu na nestala lica tokom sukoba, čime je obuhvatio činjenice konkretne predstavke, ona je prihvatljiva jer nije podnesena od strane istog lica.⁵² Suprotno tome, na osnovu čl. 35. st. 2. predstavka bi se mogla oglasiti neprihvatljivom samo ukoliko sadrži iste činjenice i podnesena je od strane istog lica (kumulativno), o čemu nije reč u konkretnom slučaju.

Očigledno neosnovana predstavka – primer predstavki protiv Bosne i Hercegovine

Sud može, u skladu sa čl. 35, st. 3, t. a)⁵³ da, iako su ispunjeni svi uslovi za prihvatanje predstavke, istu ne prihvati iz razloga što je ona „očigledno neosnovana”. Postavlja se pitanje šta znači da je ona očigledno neosnovana.

⁴⁸ *Cypus v. Turkey*, App. no. 25781/94, ECHR 2001.

⁴⁹ *Ibid.*, para. 136.

⁵⁰ *Varnava v. Turkey*, Apps. no. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90, 16073/90, ECHR 2009, para. 175.

⁵¹ *Ibid.*, para. 114.

⁵² *Ibid.*, para. 118.

⁵³ Čl. 35. st. 3. t. a) glasi: „Sud proglašava neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnetu na osnovu čl. 34. ako: a) smatra da je predstavka nespojiva s odredbama Konvencije ili protokola uz nju, očigledno neosnovana, ili predstavlja zloupotrebu prava na predstavku.”

Posebna specifičnost ovog uslova prihvatljivosti jeste to što on po svojoj suštini zapravo predstavlja meritorno pitanje. Naime, ukoliko se na bilo koji način ispituje osnovanost zahteva, onda je to pitanje merituma određenog predmeta. Takav stav je zauzeo i Sud zaključivši da se ovaj uslov tumači „sa stanovišta ishoda predmeta.”⁵⁴ Međutim, Konvencija ovo pitanje tretira kao uslov prihvatljivosti na način da predstave koje zapravo nemaju „nikakvu šansu” u smislu merituma mogu biti oglašene neprihvatljivim. U tom smislu, ako se prilikom prethodnog ispitivanja predstave ne može uočiti da je i na koji način došlo do povrede Konvencije, ona može na samom početku biti oglašena neprihvatljivom iz ovog razloga, bez daljeg upuštanja u meritum.⁵⁵ Ovo pitanje je važno zbog grupe predstavki koje su podneli srodnici žrtava prinudnog nestanka u Bosni i Hercegovini. Nakon što je donesena presuda *Palić protiv Bosne i Hercegovine* 2011. godine u kojoj Sud nije našao kršenje čl. 2. i čl. 5. u odnosu na supruga podnositeljke predstave, niti čl. 3. EKLJP u odnosu na podnositeljku predstave, serija predstavki je na temelju zaključaka iz ove presude oglašena neprihvatljivom jer su bile očigledno neosnovane. Sud je uzimajući u obzir samo period nakon 2005. godine u BiH u pogledu mogućnosti sprovođenja efikasne istrage o žrtvama prinudnih nestanaka, zaključio da nije bilo značajne neaktivnosti državnih organa u tom pogledu.⁵⁶ Takođe, Sud je izrazio žaljenje što posmrtni ostaci u većem broju slučajeva nisu identifikovani, niti su direktni učinioci kažnjeni, ali je isto tako zaključio da prvo nije dovoljan razlog za postojanje kršenja čl. 2, odnosno da se državi ne može nametati nesrazmeran teret. S tim u vezi Sud je zaključio da:

„Uzimajući u obzir posebne okolnosti koje su vladale u Bosni i Hercegovini do 2005. godine, te veliki broj predmeta ratnih zločina pred domaćim sudovima, da nije pokazano da je u provođenju istrage povrijeđen minimum standarda koji zahtijeva član 2.”⁵⁷

U svim ovim predmetima Sud je izrazio identičan, gore navedeni stav.⁵⁸ Sud nije ulazio u meritum i postupak je okončan u ovoj fazi.

⁵⁴ *Praktični vodič za uslove prihvatljivosti* (2011). Preuzeto: 20. 9. 2019. godine sa: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_SRP.pdf

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ *Fazlić and Others v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), App. no. 66758/09, ECHR 2014, para. 36.

⁵⁷ *Ibid.*, para. 40.

⁵⁸ V. još: *Zuban and Hamidović v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), Apps. no. 7175/06, 8710/06, ECHR 2014, para. 35; *Mujkanović and Others v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), App. no. 47063/08, ECHR 2014, para. 42; *Muratspahić v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), App. no. 31865/06, ECHR 2014, para. 34; *Stjepanović v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), App. no. 132017/12, ECHR 2014, para. 29; *Žerajić and Gojković v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), Apps. no. 6503/08, 67588/09, ECHR 2014, para. 33; *Demirović v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), App. no. 35732/09, ECHR 2014, para. 35.

Ono što je možda problematično u ovakvoj odluci Suda, jeste to što se u predmetnim slučajevima nisu vodili postupci protiv bilo kojeg lica u vezi sa prinudnim nestancima podnosioca predstavki. Istina, Bosna i Hercegovina preduzima određene radnje u pravcu procesuiranja ratnih zločina u periodu koji je Sud cenio, međutim, takve radnje nisu „konkretizovane” u pravcu procesuiranja konkretnih izvršilaca prinudnih nestanaka podnosioca predstavki. To znači da je Sud cenio u globalu radnje organa u Bosni i Hercegovini u pogledu procesuiranja ratnih zločina, a ne u svakom pojedinačnom slučaju, gde takve radnje nisu preduzimane. To naravno otvara pitanje da li je ta procena trebalo da se odnosi na svaki pojedinačni slučaj, a ne kako je to učinjeno na generalnu usmerenost organa Bosne i Hercegovine.

ZAKLJUČAK

Iako broj predstavki koje stižu pred Evropski sud a koje se odnose na prinudne nestanke lica nije veliki, kao recimo onaj koji se odnosi na neka druga pitanja, poput na primer suđenja u razumnom roku, ovo pitanje nije i čini se da ni u budućnosti neće biti zanemarljivo. S jedne strane, područje bivše Jugoslavije se susrelo s ovim problemom tokom devedesetih godina prošlog veka, a rasvetljavanje prinudnih nestanaka i dalje traje. S druge strane, pojedini izveštaji pokazuju da postoji velika mogućnost da je izvršavanje ovog krivičnog dela „aktuelizovano” u pojedinim zemljama Evrope u poslednje vreme, stoga nije isključeno da će Evropski sud opet biti suočen sa predstavkama čiji su predmet upravo prinudni nestanci.

Ono što je odlikovalo ove predmete pred Sudom između ostalog su i određeni stavovi zauzeti u pogledu uslova prihvatljivosti ovih predstavki. Izvesno, pitanje nadležnosti se neće ponovo pojaviti kao problematično u kontekstu povrede proceduralnog aspekta čl. 2. na način na koji se pojavilo u predmetima poput *Varnava protiv Turske*, ali to svakako ne umanjuje značaj postavljenog standarda Suda u pogledu odvojenosti povreda, pa samim tim i nadležnosti u odnosu na materijalni i proceduralni aspekt čl. 2.

S druge strane, ovi predmeti su bili od velike važnosti u smislu putokaza za podnošenje predstavke u roku koji će Sud smatrati razumnim, a u skladu sa pravilom o šestomesečnom roku kod kontinuiranih povreda. Iako se zbog prirode povrede koja je kontinuirana šestomesečni rok u ovim predmetima ne primenjuje, važno je znati da se ne može neograničeno čekati sa podnošenjem predstavke, već da se očekuje da podnosioci predstavki podnesu predstavke ceneći radnje nacionalnih organa. Dakle, bez obzira na činjenicu da nacionalne vlasti ne preduzimaju radnje koje bi zadovoljile standard efikasne istrage, čime

one „održavaju” povredu čl. 2, podnosioci predstavke su dužni da, onda kada uoče da do pomaka neće doći, reaguju i podnesu svoje predstavke.

Na kraju, čini se da možemo zaključiti da je značaj Evropskog suda za zaštitu žrtava ovog krivičnog dela nesporan. Pravna zaštita od prinudnog nestanka lica se razvijala u okviru više grana prava, preplićući se i međusobno nadopunjavajući. Danas, iako postoji zaštita u okviru međunarodnog krivičnog prava, nije zanemariva i nikako beznačajna zaštita lica u okviru prava ljudskih prava. Činjenica je da se ovo krivično delo vrši uz značajno učešće države i da to može biti prepreka u njegovom sankcionisanju u okviru nacionalnih pravnih sistema. Upravo zbog toga je važna praksa ovog suda, koja je na određeni način onemogućila da neefikasnošću državnog aparata ovo teško krivično delo ostane nerasvetljeno. Sud je, čini se, dosta oprezno postupao u ovim predmetima, pomerajući iz predmeta u predmet granice zaštite. Danas, zaštita koju srodnici žrtava prinudnog nestanka mogu da ostvare ima visok nivo.

LITERATURA

Monografije i članci

- Citroni, G. (2016). *Missing persons and victims of enforced disappearance in Europe – Issue paper*. Preuzeto: 10. 10. 2019. godine sa: <https://rm.coe.int/missing-persons-and-victims-of-enforced-disappearance-in-europe-issue-/16806daa1c>
- Hari, C. (2014). Enforced Disappearance and the European Court of Human Rights’ *ratione temporis* Jurisdiction. *Journal of International Criminal Justice* (751–768). Oxford: Oxford University Press.
- Mijović, LJ. (2014). *Bosna i Hercegovina pred Evropskim sudom za ljudska prava*, Banja Luka: PPGD „Comesgrafika” d.o.o.
- Triffterer, O., Ambos K. (2016). *The Rome Statute of the International Criminal Court – A Commentary*, München – Oxford: C. H. Beck / Hart / Nomos.
- Van Dijk, P., Hoof, J. H. G., Van Hoof G. J., H. (1997). *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, The Hague: Kluwer Law International.
- Vitkauskaitė-Meurice, D., Zilinskas, J. (2010). The Concept of Enforced Disappearances in International Law. *Jurisprudence*. Wrocław: Institute of International and European Union Law, Mykolas Romeris University, 197–214.

Internet izvori

- Član 2 – pravo na život prema *Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima – priručnik za pravnike*, 2005. Preuzeto: 24. 9. 2019. godine sa: www.helsinki.org.rs
- Praktični vodič za uslove prihvatljivosti (2011)*. Preuzeto: 20. 9. 2019. godine sa: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_SRP.pdf

Sudska praksa

- Cypus v. Turkey*, App. no. 25781/94, ECHR 2001.
- Çakici v. Turkey*, App. no. 23657/94, ECHR 1999.

- Demirović v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), App. no. 35732/09, ECHR 2014.
Dorado and Dorado Ortiz v. Spain (dec.), App. no. 30141/09, ECHR 2012.
Fazlić and Others v. Bosnia and Herzegovina (dec.), App. no. 66758/09, ECHR 2014.
Janowiec and Others v. Russia, Apps. no. 55508/07, 29520/09, ECHR 2013.
Kurt v. Turkey, Apps. no. 15/1997/799/1002, ECHR 1998.
Mujkanović and Others v. Bosnia and Herzegovina (dec.), App. no. 47063/08, ECHR 2014.
Muratspahić v. Bosnia and Herzegovina (dec.), App. no. 31865/06, ECHR 2014.
Palić v. Bosnia and Herzegovina, App. no. 4704/04, ECHR 2011.
Stjepanović v. Bosnia and Herzegovina (dec.), App. no. 132017/12, ECHR 2014.
Šilih v. Slovenia, App. no. 71463/01, ECHR 2009.
Varnava v. Turkey, Apps. no. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90, 16073/90, ECHR 2009.
Zuban and Hamidović v. Bosnia and Herzegovina (dec.), Apps. no. 7175/06, 8710/06, ECHR 2014.
Žerajić and Gojković v. Bosnia and Herzegovina (dec.), Apps. no. 6503/08, 67588/09, ECHR 2014.

ADMISSIBILITY CRITERIA FOR APPLICATIONS BROUGHT BEFORE THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN CASES OF ENFORCED DISAPPEARANCES OF PERSONS

Original research

Olivera Ševo, LL.M.

Faculty of Law, University of Banja Luka

S u m m a r y

The European Court of Human Rights has considered, in different time periods, many applications related to the enforced disappearance of persons from different countries. The initial problem related to these applications, where the enforced disappearance happened before the ECHR's ratification, was the question of jurisdiction related to the procedural aspect of Article 2. Apart from that, many other questions arose from Article 34 and 35 of the ECHR. The aim of the author is to give an overview and analysis of the questions that were considered in these applications and to analyze the specifics of the enforced disappearance cases brought before this court. In that sense, in this analysis the author mostly relies on ECHR case law. In addition, the author gives a special overview of the numerous applications from Bosnia and Herzegovina that were rejected as manifestly ill-founded.

Keywords: enforced disappearance; European Court of Human Rights; admissibility criteria; *rationae temporis* jurisdiction